

UNIwersytet
OPOLSKI

Prof. dr hab. Ilona Dobosiewicz
Instytut Nauk o Literaturze UO
Pl. Kopernika 11
45-040 Opole
ildob@uni.opole.pl

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym dra Jiřego Flajřara prowadzonym przez Radę Dyscypliny Literaturoznawstwo Uniwersytetu Jagiellońskiego

Recenzja powstała w odpowiedzi na pismo prof. dr hab. Anny Czabanowskiej-Wróbel, Przewodniczącej Rady Dyscypliny Literaturoznawstwo UJ, z dnia 26 kwietnia 2022, informujące o powołaniu przez Radę Doskonałości Naukowej w skład komisji habilitacyjnej dra Jiřego Flajřara w charakterze recenzenta.

Sylwetka Habilitanta

Dr Jiři Flajřar ukończył studia na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Masaryka w Brnie, gdzie w 1998 uzyskał tytuł zawodowy magistra języka angielskiego i literatury. Stopień doktora otrzymał na podstawie rozprawy *Epiphany in the Poetry of Richard Hugo and Philip Levine*, obronionej w 2001 roku na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu. Jako doktorant, Jiři Flajřar otrzymał stypendium Fulbrighta i spędził rok akademicki 2000/2001 na University of Maryland w College Park, gdzie prowadził badania nad współczesną poezją amerykańską.

Kariera zawodowa dra Jiřiego Flajřara związana jest z Uniwersytetem Palackiego w Ołomuńcu, gdzie został zatrudniony jako wykładowca w 1998 roku. Po obronie pracy doktorskiej awansował na stanowisko adiunkta w Katedrze Anglistyki i Amerykanistyki Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Palackiego (lata 2001-2017), a obecnie jest adiunktem w Instytucie Języków Obcych Wydziału Edukacji UP w Ołomuńcu. Dr Flajřar

współpracował jako tłumacz z Komisją Europejską; ma również doświadczenia jako nauczyciel języka angielskiego.

Ocena osiągnięcia habilitacyjnego

Na osiągnięcie naukowe zatytułowane *Tożsamości podmiejskie w literaturze powojennej Ameryki* przedstawione w postępowaniu habilitacyjnym dra Flajšara składa się monografia *The Culture of American Suburbs* wydana przez Uniwersytet Palackiego w Ołomuńcu w 2016 roku oraz dziewięć tematycznie powiązanych artykułów z lat 2007 - 2019. Osiem tekstów ukazało się w czasopismach i publikacjach pokonferencyjnych wydanych w Republice Czeskiej (w tym jeden w książce współredagowanej przez Habilitanta i wydanej przez Uniwersytet Palackiego), a jeden w tomie, który był pokłosiem konferencji zorganizowanej w 2005 roku przez Polish Association of American Studies, opublikowanym przez Cambridge Scholars Publishing z Newcastle.

W myśl artykułu 219 ust. 1 p. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która: 1) posiada stopień doktora; 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej: a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b.

Monografia Jiříego Flajšara *The Culture of American Suburbs* ukazała się w 2016 roku, natomiast pierwszy wykaz wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe został ogłoszony przez ówczesne Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego 18 stycznia 2019, zatem warunek sformułowany w punkcie 2 a) artykułu 219 nie może być spełniony z przyczyn niezależnych od Habilitanta. W najnowszym wykazie

wydawnictw ogłoszonym przez Ministerstwo Edukacji i Nauki 22 lipca 2021 roku wydawnictwo Uniwersytetu Palackiego nie figuruje.

Najważniejszym pytaniem, na które musi odpowiedzieć recenzent w postępowaniu habilitacyjnym jest to, czy osiągnięcia naukowe przedstawione do oceny stanowią znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny – w przypadku dra Flajšara jest nią literaturoznawstwo. Lektura książki Habilitanta nie doprowadziła mnie do jednoznacznie pozytywnej konkluzji. Pewne zastrzeżenia wzbudza już sam tytuł – w polskim przekładzie *Kultura amerykańskich suburbiów* – gdyż kultura to fenomen bardzo złożony, o komponentach zarówno intelektualnych, duchowych i emocjonalnych jak i materialnych, będący przedmiotem zainteresowania różnych dyscyplin naukowych od antropologii poprzez filozofię po socjologię. W swojej książce dr Flajšar skupia się na wybranych utworach literatury amerykańskiej (głównie dwudziestowiecznej poezji), które stanowią zaledwie wąski wycinek materii kultury, zatem tytuł został sformułowany trochę na wyrost i w niewielkim stopniu odzwierciedla zawartość publikacji.

Monografia Jiřiego Flajšara to niewielkich rozmiarów książka, na którą składają się wprowadzenie, trzy rozdziały, w założeniu analityczne, bibliografia oraz indeks nazwisk. Zwraca uwagę brak sekcji, która przedstawiałaby wnioski płynące z badań i wykazywałaby znaczenie ewentualnych konkluzji dla współczesnego literaturoznawstwa. Wprowadzenie, zatytułowane „Why American suburbia matters, whether we like it or not” przedstawia powody zainteresowania Habilitanta amerykańskimi suburbiami wypływające z jego osobistego doświadczenia: przebywając w USA na stypendium Fulbrighta mieszkał przez rok na przedmieściach Waszyngtonu. Brakuje mi w tym wstępie określenia przez Autora podstawowych założeń metodologicznych pracy i sformułowania własnych hipotez badawczych.

Rozdział pierwszy, zatytułowany „Bliss or blues? A short history of American suburbia” to omówienie procesów, które prowadziły do suburbanizacji Stanów Zjednoczonych. Opisując rozwój amerykańskich suburbiów i zwracając uwagę na to, jak ważnym aspektem *American Dream* było posiadanie domu na przedmieściach, Autor opiera się na kilku dobrze znanych publikacjach historyków i socjologów; zwłaszcza na pracy Kennetha T. Jacksona pt. *Crabgrass Frontier: The Suburbanization of the United States* (1985) i pochodzącej z 2003 (nie 2004, jak podaje Habilitant) roku książce Dolores

Hayden *Building Suburbia: Green Fields and Urban Growth, 1820-2000*. Habilitant przywołuje w nim również klasyczną pracę Herberta J. Gansa *The Levittowners: Ways of Life and Politics in a New Suburban Community* (1967) nie odnosząc się jednak w żaden sposób do tego, iż Gans uznał, że przeprowadzka na przedmieścia zmieniła życie ludzi w znacznie mniejszym stopniu niż powszechnie uważano. Na podstawie obserwacji uczestniczącej Gans stwierdził, że mieszkańcy przedmieść odtworzyli na nowym gruncie stare style życia i stare instytucje („old life styles and old institutions”). Gans uznawał, że nie istnieje łatwo definiowalny sposób życia charakterystyczny dla przedmieść, i kwestionował pojmowanie przedmieść jako odrębnej nowej przestrzeni społeczno-kulturowej, a tak właśnie postrzega suburbia dr Flajšar. Rozdział ma pewną wartość poznawczą, ale stanowi w zasadzie kompilację informacji pochodzących z innych źródeł; nie widać w nim prób krytycznego ustosunkowanie się do tez stawianych przez przywoływanych badaczy, a wniosek, że masowa przeprowadzka Amerykanów z klasy średniej na przedmieścia doprowadziła do wykształcenia się nowego typu tożsamości, nazwanej przez Autora *suburban identity*, jest bardzo ogólnikowy.

Liczący 108 stron rozdział drugi, zatytułowany „Suburbia in American poetry”, to najważniejsza część pracy, gdyż jest kształt jest pochodną kompetencji literaturoznawczych Habilitanta. Niewątpliwą zaletą tej sekcji pracy jest to, że znajdujemy w niej rzetelne i wyczerpujące omówienie licznych utworów dwudziestowiecznych poetów amerykańskich, którzy w różnoraki sposób podejmowali w nich kwestie związane z doświadczaniem życia na przedmieściach i kształtowaniem się podmiejskiej tożsamości. Dr Flajšar nie ogranicza się tylko do dobrze znanych utworów, takich jak, m.in. *Paterson* Williama Carlosa Williamsa, „To an American Poet Just Dead” Richarda Wilbura, wierszy Roberta Bly’ a, poezji Anne Sexton, Sylvii Plath i Adrienne Rich, ale przybliży czytelnikowi dzieła mniej znanych twórców, w tym Phyllis McGinley, Laurie Lico Albanese, Loiusa Simpsona i Richarda Hugo. Twórczość tego ostatniego poety była również przedmiotem rozprawy doktorskiej Habilitanta. Szczególnie interesująca jest część rozdziału poświęcona poezji Johna Updike’a, znanego z realistycznego przedstawienia życia na przedmieściach w swych powieściach, a rzadko docenianego za wiersze. Autor wykazuje się odczytaniem i dowodzi znacznej wiedzy o współczesnej poezji. Zastanawiam się jednak, dlaczego zupełnie pominął twórczość kojarzonej z „Berkeley Renaissance”

Josephine Miles, która poświęciła wiele swoich wierszy kalifornijskim przedmieściom. Szkoda, że Habilitant nie wziął pod uwagę poezji Langstona Hughesa – chodzi mi zwłaszcza o jego poruszający wiersz „Suburban Evening”. Amerykańskie suburbia to również przestrzeń polaryzacji i rasowego wykluczenia, co dobrze widać w wierszu Hughesa. Jednak kwestie związane z rasą nie doczekały się pogłębionej analizy w ocenianej pracy.

Mimo wartości poznawczej, rozdział pozostawia uczucie niedosytu, wynikające z tego, że brak w nim precyzyjnie sformułowanego problemu badawczego. Rozdział ma określony temat – czyli obszar badawczy, tzn. teksty literackie dwudziestowiecznych pisarzy amerykańskich, którzy osadzali swoje utwory na amerykańskich przedmieściach, brakuje jednak sproblematyzowania, postawienia hipotez i pytań badawczych, które stworzyłyby określone ramy interpretacyjne. Dlatego wywód prowadzony przez Habilitanta ma charakter głównie opisowy: dr Flajšar szczegółowo omawia wybrane utwory, ale rzadko formułuje konkluzje, a jeśli już to czyni, są one dość ogólnikowe, ocierające się czasami o genderowe stereotypy (np. ostatni akapit na str. 163, zamykający cały rozdział). Z całego rozdziału, który sam Autor określa jako przegląd (survey), dowiadujemy się jak pisarze przedstawiali suburbia, ale nie, co z tego wynika. Ponadto Habilitant niewiele miejsca poświęca formie językowej analizowanych utworów i ich wymiarowi estetycznemu, co w pracy w założeniu literaturoznawczej jest istotnym mankamentem. Brakuje też ściślejszego powiązania pomiędzy rozdziałem pierwszym, który skupia się na kwestiach historycznego rozwoju amerykańskich suburbiów, a rozdziałem drugim analityczno-interpretacyjnym, który pomija kwestie związane z historyczną zmiennością sposobów reprezentacji przedmieść w omawianych utworach.

Rozdział trzeci, zatytułowany „The future of American suburbia” to w zasadzie kontynuacja rozdziału pierwszego. Wykorzystując dobrze znane prace historyków i socjologów, Habilitant opisuje, jak zmieniały się amerykańskie przedmieścia w ostatnich dekadach dwudziestego i na początku dwudziestego pierwszego wieku i stwierdza, że „przyszłe badania przedmieść i ich kultury muszą uwzględniać zmiany demograficzne, jednak badania te powinny również analizować osiągnięcia kulturalne pisarzy i artystów podmiejskich, ponieważ przedmieścia najprawdopodobniej pozostaną środowiskiem hybrydowym dla wielu Amerykanów w wieku produkcyjnym, w którym stare i nowe,

publiczne i prywatne, kolektywne i indywidualne sfery amerykańskiego życia będą nadal istnieć, rozwijać się i inspirować” (cytat z Autoreferatu Habilitanta, str. 15; jest to tłumaczenie ostatniego zdania monografii). Jest to stwierdzenie na tyle oczywiste, że nie sposób się z nim nie zgodzić, a jednocześnie na tyle oczywiste, że można je określić jako truizm.

W mojej ocenie monografia Jiříego Flajšara *The Culture of American Suburbs* nie może być uznana za pracę, która stanowi znaczny wkład w rozwój literaturoznawstwa. Już w pochodzącej z 1969 roku pracy Scotta Donaldsona *The Suburban Myth* można znaleźć odniesienia do utworów Richarda Wilbura i Phyllis McGinley; Robert Von Hallberg poświęca suburbiom ostatnią sekcję książki *American Poetry and Culture, 1945-1980* z 1985; w 2011 roku ukazuje się artykuł Petera Monacella, który poświęcił poezji amerykańskich przedmieść magisterium i pracę doktorską, a w 2013 roku opublikowana została wyczerpująca praca Jo Gill *The Poetics of the American Suburbs*, zatem temat był eksplorowany przez innych badaczy. Oczekiwałam, że Habilitant wejdzie w krytyczny dialog z wcześniejszymi tekstami, pokazując, w jaki sposób jego interpretacje różnią się czy wzbogacają te, które zostały zaproponowane przez jego poprzedników. Dr Flajšar podkreśla, że Monacell i Von Hallberg byli dla niego źródłem inspiracji, ale w sposób dość bezceremonialny obchodzi się z książką Jo Gill. Z jednej strony uznaje ją za „magisterial survey of the major currents in postwar American poetry” (str. 65), a z drugiej strony stwierdza, że „some of Gill’s arguments and poem interpretations are confusing and dubious”. Jednak nigdzie nie wchodzi w polemikę z interpretacjami proponowanymi przez Jo Gill; np. na str. 83 znajdujemy zdanie „Beyond this useful summary of Wilbur’s suburban poetics [...] I refrain from discussing Gill’s implausible interpretation of other aspects of the Wilbur poem”. Jak pisze Gill, “the aim of *The Poetics of the American Suburbs* is to establish the presence and to argue for the significance of numerous poets of the postwar American suburbs [...] to bring this poetry to light and to explicate its significance both in terms of its formal properties, and of its relation to the larger cultural, historical, geographical, and ideological contexts in which it emerged and has been read”.* Habilitant, w opublikowanej trzy lata po książce Jo Gill monografii, postawił sobie bardzo podobny – jeśli nie identyczny – cel i analizuje wiele tych samych utworów, dlatego

* Gill, Jo. *The Poetics of the American Suburbs*, New York: Palgrave Macmillan US, 2013. p. 2

powinien w sposób krytyczny, a jednocześnie wyczerpujący, odnieść się do wcześniejszej publikacji i pokazać, w jaki sposób jego spojrzenie na poezję amerykańskich suburbiów odbiega od tego, co wcześniej zaproponowała Gill, i w jaki sposób wzbogaca/zmienia wiedzę o amerykańskiej poezji.

Drugim komponentem osiągnięcia habilitacyjnego jest dziewięć artykułów opublikowanych przez Habilitanta w latach 2007 – 2019. Cztery z nich ukazały się w czasopiśmie, z których jedynie *American and British Studies Annual* znajduje się w wykazie czasopism punktowanych MEiN z 30 grudnia 2021. Artykuł „Suburban Identity in the Poetry of John Updike” opublikowany w 2019 roku w *Prague Journal of English Studies* to niemal dosłowne powtórzenie tego, co o poezji Johna Updike’a dr Flajšar pisał na stronach 115-135 swojej książki *The Culture of American Suburbs* z 2016. Książka nie została uwzględniona w bibliografii. Artykuł „The Suburban Poetry of Louis Simpson: The Problem of Identity” (*Ostrava Journal of English Philology*, 2019) również zawiera liczne powtórzenia: strony 45-51 artykułu są niemalże tożsame ze stronami 88-97 książki Habilitanta, która znów nie została ujęta w bibliografii. Teksty kolejnych dwóch artykułów, które ukazały się w 2015 roku zostały wykorzystane w książce: „The American Suburb and Home Seeking in the Poetry of Richard Hugo” opublikowany w redagowanej przez Habilitanta książce *New Perspectives on American Poetry: From Walt Whitman to the Present* (Ołomuńc, 2015) pojawia się w minimalnie zmienionej formie na stronach 99-113 *The Culture of American Suburbs*, natomiast nie ma go w bibliografii książki. Artykuł „Suburban Humor in the Poetry of Billy Collins” z tomu pokonferencyjnego *From Theory to Practice 2013: Proceedings of the Fifth International Conference on Anglophone Studies* (Zlin, 2015) został przytoczony na stronach 138-143 *The Culture of American Suburbs*, ale nie uwzględniony w bibliografii. Ponadto, porównując sekcję poświęconą poezji Collinsa w *The Culture of American Suburbs* (str. 140-144) z rozdziałem poświęconym utworom Collinsa we wcześniejszej książce Habilitanta pt. *Culture and Humor in Postwar American Poetry* (Ołomuniec, 2014) można stwierdzić, że jest ona niemal identyczna z interpretacjami przedstawionymi na stronach 210-212 wcześniejszej monografii. Ponieważ mamy tu do czynienia z powtórną publikacją tekstów, które zostały jedynie w minimalnym stopniu przetworzone i zmienione, trudno je uznać za utwory oryginalne, które w sposób znaczący wpływają na ocenę osiągnięcia habilitacyjnego.

Analiza wiersza Williama Carlosa Williamsa „The Young Housewife” z opublikowanego w 2018 roku artykułu „Caught Looking: The Poetics of the Suburban Gaze in American Driving Poems” (Zlin, 2018) to echo rozważań ze stron 66-67 książki, która jednak nie pojawia się w bibliografii artykułu.

Dwa teksty Habilitanta, które nie bazują na tym samym materiale, co *The Culture of American Suburbs* i zostały przez niego zaliczone do cyklu tematycznie powiązanych artykułów naukowych wchodzących w skład osiągnięcia habilitacyjnego zatytułowanego *Tożsamości podmiejskie w literaturze powojennej Ameryki* trudno uznać za rzeczywiście związane z tym tematem, co zresztą potwierdza dobór słów kluczowych w obu artykułach – żadne z nich nie odnosi się do podmiejskich tożsamości. Artykuł „Richard Hugo on Skye: Tragicomic poetry of the self” opublikowany w 2013 roku w *American and British Studies Annual* poświęcony jest tomikowi poezji zainspirowanemu przez pobyt poety na szkockiej wyspie Skye i nie dotyczy w najmniejszym stopniu kwestii związanych z podmiejskimi tożsamościami. Kolejny artykuł „The poet as a Walt Whitman of contemporary American culture: On ‘The Bob Hope Poem’ by Campbell McGrath” opublikowany w tomie pokonferencyjnym *From Theory to Practice* (Zlin 2013) również nie mieści się w tematyce osiągnięcia habilitacyjnego. Nie proponuje też szczególnie oryginalnej interpretacji najbardziej znanego wiersza McGratha – już wydawca McGratha uznawał poetę za „esteemed as a contemporary successor of Walt Whitman”. * Ponadto został powtórnie użyty w książce Habilitanta *Culture and Humor in Postwar American Poetry* (2014) na stronach 161-171, ale został ujęty w bibliografii.

Uwagi końcowe

W wykazie publikacji naukowych dr Jiří Flajšar podaje autorstwo 6 rozdziałów w encyklopedii naukowej. Są to liczące po dwie strony noty o autorach, zatem trudno je uznać za rozdziały. Zostały zamieszczone w *The Greenwood Encyclopedia of American Poets and Poetry* (Red. Jeffrey Gray, 2006). Habilitant określa ją jako „punkt odniesienia dla amerykańskich badaczy poezji na całym świecie” (str. 6; załącznik nr 4). Jednak wg recenzji encyklopedii zamieszczonych w prasie specjalistycznej (np. *Reference & User*

* cytata za Bruce F. Murphy, Review: *Capitalism. Poetry*, Vol.180, Nr 4 (July 2002), str. 229.

Services Quarterly, wrzesień 2006; *Booklist* 2006) jest ona szczególnie polecana uczniom szkół średnich i studentom, zatem uznaję te publikacje za przejaw istotnej działalności popularyzatorskiej raczej niż naukowej.

Pewne zastrzeżenia wzbudzają podane przez Habilitanta informacje naukometryczne, wg których jego prace były cytowane 55 razy, w tym 19 cytowań jako autor w Web of Science i 2 cytowania w bazie Scopus. Jednak baza Web of Science podaje 17 prac **indeksowanych** w WoS, a liczba **cytowań** tych prac wynosi 0. (<https://www-1webofscience-1com-1000061uo35b2.han.uni.opole.pl/wos/woscc/citation-report/16f639f0-78fc-4644-8a5b-b4ede661cc8b-3b2ff32b>.) W bazie Scopus (stan na 30 maja 2022) znajdują się trzy prace Habilitanta, których liczba cytowań wynosi 0 (<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=38160920000>). Liczba cytowań prac Habilitanta w Google Scholar wynosi 8.

Konkluzja

Pozytywnie oceniam dorobek dydaktyczny Habilitanta (prowadzenie licznych kursów; promotorstwo prac licencjackich i magisterskich), jego działalność organizacyjną (zwłaszcza pozyskiwanie funduszy na badania i zakup książek) oraz aktywność konferencyjną (42 wystąpienia na konferencjach po uzyskaniu stopnia doktora), a także jego osiągnięcia artystyczne (publikacje wierszy; również w języku angielskim). Jednak dokonania w obszarach działalności organizacyjnej, dydaktycznej i popularyzatorskiej nie mogą wpłynąć w sposób zasadniczy na ocenę osiągnięcia habilitacyjnego. Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce wyraźnie określa, że stopień doktora habilitowanego może zostać nadany osobie, której osiągnięcia naukowe stanowią **znaczný** wkład w rozwój dyscypliny – w przypadku dra Flajšara jest nią literaturoznawstwo. Moim zdaniem przedstawiona do oceny monografia *The Culture of American Suburbs* (2016) nie spełnia warunków ustawowych. Praca ma głównie charakter opisowy i porządkujący; nie formułuje natomiast oryginalnego problemu badawczego. Rozważania przedstawione przez Habilitanta nie mają mocnych podstaw teoretycznych i w nikłym stopniu wykorzystują metodologie współczesnego literaturoznawstwa. Ponadto większość tekstów stanowiących osiągnięcie habilitacyjne nie spełnia warunków formalnych

określonych w ustawie, gdyż nie zostały opublikowane w wydawnictwach ujętych w odpowiednich wykazach MEiN. Artykuły wchodzące w skład osiągnięcia habilitacyjnego w kilku przypadkach dokładnie odtwarzają treści zawarte w książce, a w dwóch przypadkach nie są związane z tematem osiągnięcia habilitacyjnego, który został określony przez Habilitanta jako *Tożsamości podmiejskie w literaturze powojennej Ameryki*.

Stwierdzam zatem, że osiągnięcie naukowe przedstawione w procedurze habilitacyjnej nie może być uznane za znaczny wkład w rozwój literaturoznawstwa, a co za tym idzie, **nie odpowiada** wymaganiom określonym w artykule 219 ust. 1 pkt 2 ustawy, dlatego też **nie popieram** wniosku dra Jiříego Flajšara o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie literaturoznawstwo.

Jagienna, 13 czerwca 2022